

אמירת הלל ביום העצמאות

הזכרון ההוא הוא מדרבנן, כגון קריאת מגלה ומשלוח מנות והדלקת נרות בחנוכה הכל מדרבנן, אבל לעשות שום זכר קצת ולכלל הפחות לאסרו בהספד ותענית הוא דאורייתא.

הנצי"ב דייק מדברי השאילתות, שחובה זו אינה אלא בשעת הנס עצמו, ולא לדורות:

שאילתות דרב אחאי פרשת וישלח שאילתא כו:

דמייבין דבית ישראל לאודיו ולשבוחי (להודות ולשבח) קמי שמיא (לפני ה') **בעידנא דמתרחיש להו ניסא** (בזמן שמתרחש להם נס), דכתיב 'הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו', אטו (וכי) משום דגבר עלינו חסדו הללו את ה' כל גוים? אלא הכי קאמר (כך הכוונה) הללו את ה' כל גוים מה דעביד עימכון (על מה שה' עשה לכם), וכל שכן אנן (אנו) דגבר עלינו חסדו.

העמק שאלה על השאילתות הנ"ל, ס"ק א:

פירוש בשעה שאירע הנס ולא ביום ההוא בכל שנה, דזה אין לו עיקר מן התורה אלא מדרבנן.

הגר"ש גורן השיג על הנצי"ב והוכיח כדברי החתם סופר:

קריאת הלל ביום העצמאות, הרב שלמה גורן:

ברם מה נעשה לברייתא מפורשת במגילת תענית בפרק יב' הסותרת את כל הפירוש הזה של בעל 'העמק שאלה'. שמפורש שם שהקל וחומר שבגמרא לענין הלל, או כתחליף לה לקריאת המגילה, נאמר לדורות, ולא רק לאותה שנה כפירוש של הנצי"ב. שכך נאמר שם: 'ומה גאולת מצרים שלא נגזרה גזרה אלא על הזכרים ועל הנקבות, **על אחת כמה וכמה שאנו חייבים לעשות אותם ימים טובים בכל שנה ושנה**', עד כאן לשון הברייתא. הרי במפורש נאמר קל וחומר זה לכל שנה ושנה ולא כדבריו של הנצי"ב.

❖ **נסה להסביר מהו ההבדל המהותי שבין הודאה על הנס בעת התרחשותו לבין ציון הנס לדורות?**

גם לדעת הנצי"ב, מדרבנן יש לקבוע הודאה לדורות על נס של הצלה. מקור דין זה במסכת פסחים:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז עמוד א:

והלל זה מי אמרו? נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן.

לעומת זאת החתם סופר לשיטתו, נקט שאמירת הלל ביום שנעשה בו נס, היא מן התורה:

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רלג:

הקדמה:

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. בחסדי שמים גדולים זכינו להיוולד לדור התחיה, אחר שקמה וגם ניצבה מדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו. תקומת המדינה וכל קיומה רצופים בניסים גדולים, גלויים ונסתרים, ואם נמלא פינו שירה כים לא נגמור להודות ולהלל על כל הטובה שגומל איתנו גואל ישראל. בעקבות ההצלה הגדולה והניסים שהתחוללו לנו במלחמת הקוממיות, קבעה הרבנות הראשית לישראל לומר הלל ביום העצמאות, וישנם מנהגים שונים לגבי אופן האמירה. המנהג שהתקבל בצה"ל וברוב קהילות ישראל הוא לומר הלל שלם בברכה. בדברים הבאים נביא את המקורות העיקריים למצווה ולחובה להלל ולהודות ביום זה, מהם נובע המנהג בצה"ל, אף שמחמת קוצר היריעה לא נוכל לדון בכל פרטי הסוגיא ובכל דעות הפוסקים שדנו בה.

א. קביעת מועד ביום שנעשה בו נס – מן התורה?

הגמרא במסכת מגילה דנה מדוע קבעו חכמים לדורות את קריאת מגילת אסתר:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יד עמוד א:

תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש (מהי הדרשה שעליה הסתמכו כשקבעו את מקרא מגילה)? אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: **ומה מעבדות לחירות (יציאת מצרים) אמרינן שירה (שירת הים) - ממיתה לחיים לא כל שכן?** - אי הכי הלל נמי נימא (אם כך נאמר גם הלל בפורים, שהלל הוא שירה)! - לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ.

❖ **נסה להסביר, מדוע קבעו חכמים לקרוא את מגילת אסתר, ולא קבעו לומר הלל?**

הריטב"א מסביר שסוגיא זו היא אף המקור לתקנת הדלקת נרות חנוכה:

חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף יד עמוד א:

ואמרינן 'מאי דרוש', כלומר כשקבעו (את מגילת אסתר) חובה וכתובה... ומהדרין (ומשיבה הגמרא): נשאל קל וחומר. ורבנן דתקון בתר הכי (חכמים שתקנו בהמשך הדורות) נר חנוכה, דסמוך נמי אהאי טעמא (סמכו גם כך על טעם זה).

מדברים אלו למד החתם סופר, שחובה מן התורה לעשות זכר לנס הצלה:

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רח:

דפורים וחנוכה וכל ימי מגילת תענית, לעשות זכר לנס ממות לחיים, **הוא דאורייתא ממש** מקל וחומר כדאיתא פרק קמא דמגילה... מכל מקום היינו לעשות שום זכר לנס, אבל איכות וכמות

'והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

קריאת הלל ביום העצמאות, הרב שלמה גורן:

יש לפתור בעיה זו על פי הסוגיה של הבבלי בהוריות (ג, א) ובירושלמי הוריות (א, סוף ה"ב) שאמרו: 'ובהוראה הלך אחרי רוב יושבי ארץ ישראל שנאמר "ויעש שלמה בעת ההיא את החג לכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלוקינו" - מכדי כתיב 'וכל ישראל עמו', 'קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים' למה לי? שמע מינה הני הוא דאיקרי קהל (אלו שנמצאים בארץ ישראל נקראים קהל), אבל הנך (אלו שבחו"ל) לא איקרי קהל". וכן הביא הרמב"ם להלכה (בפרק יד מהלכות שגגות הלכה ב): 'שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל'. וכבר הביא הרמב"ם מימרא זו בפירוש המשניות שלו להוריות (פ"א מ"א): 'ויושבי ארץ ישראל... הם כל ישראל ואין משגיחין לאשר הם מחוץ לארץ'. וכן כתב הרמב"ם בבכורות (פרק ד משנה ג) לענין סמיכה שהיא רק בארץ ישראל: 'ולפי שבני ישראל הם נקראים קהל והקב"ה קורא אותם כל הקהל ואפילו היו עשרה אנשים ואין משגיחין לזולתן שבחו"ל כמו שבארנו בהוריות'. נמצאנו למדים שדינם של יושבי ארץ ישראל כדין כל קהל ישראל והצלתם וגאולתם היא הצלת העם וגאולתו.

הסבר נוסף להכללת ניסי מלחמת הקוממיות בכלל ניסים הנוגעים לכלל ישראל, ניתן ללמוד מדברי הגר"מ ראטה:

שו"ת קול מבשר חלק א סימן כא:

וממילא פשיטא בבית דין הנוגע לציבור של כלל ישראל, ויש כאן פדיון מעבדות לחירות שנגאלנו משיעבוד מלכיות ונעשינו בני חורין והשגנו עצמאות ממלכתית, וגם הצלה ממיתה לחיים שנצלנו מידי אויבינו שעמדו עלינו לכלותנו, בודאי חובה עלינו לקבוע יום טוב... ונס זה משך אחריו גם את הנס השני של ההצלה ממות לחיים הן במלחמתנו נגד הערביים בארץ ישראל והן הצלת יהודי הגולה מיד אויביהם במקומות מגוריהם שעלו לארץ ישראל ובא על ידי כך הנס השלישי של קיבוץ גלויות.

ג. הלכה למעשה

כך נכתב בספרנו תורת המנחה:

- א. המנהג שהתקבל בצה"ל וברוב קהילות ישראל הוא לומר הלל שלם בברכה לאחר תפילת העמידה בשחרית של יום העצמאות, אך בליל החג אין אומרים הלל.
- ב. יש שנהגו לברך שהחיינו, אך מנהג זה לא התקבל ברוב קהילות ישראל, ואף בצה"ל אין נוהגים לברך שהחיינו בציבור.
- ג. כאשר יום העצמאות מוקדם או מאוחר נהגו לומר את ההלל ביום החג הרשמי של מדינת ישראל, עם זאת גם בשנה כזאת אין אומרים תחנון בה' באייר, ואם חל בשבת אין אומרים בה' צדקתך צדק'.

ואפשר קריאת הלל ומגילה הוה קל וחומר דאורייתא לומר שירה, כמו שציווה בפסח לספר יציאת מצרים בפה הכא נמי ממות לחיים חייב לומר שירה בפה דוקא... וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות ונזכה לישועת הנבאות במהרה בימינו אמן.

למעשה, הן על פי דרכו של החתם סופר והן על פי דרכו של הנצי"ב, יש לומר הלל בברכה ביום העצמאות, וכפי שסיכם זאת הגר"ש גורן:

קריאת הלל ביום העצמאות, הרב שלמה גורן:

בסיכומו של בירור זה יוצא שלדעת כל הגאונים הראשונים והאחרונים כולל את שיטת הנצי"ב בספרו 'העמק שאלה', ואין צריך לומר לשיטתו של ה'חתם סופר', ישנה חובה מדי שנה בשנה, לפחות מדבריהם, לקרוא הלל בברכותיה על נס ההצלה שאירע לנו במלחמת הקוממיות שנצלנו ממות לחיים ויצאנו משעבוד לחירות, והקל וחומר מנס מצרים הנו כאן בוודאי בתקפו כדברי ה'חתם סופר' וכו' שהוכחנו ממגילת תענית ומיתר המקורות.

ב. האם אומרים הלל דווקא על נס שנעשה לכל

ישראל?

הראשונים דנו על איזו הצלה בדיוק נקבע לומר הלל:

רבנו יונה ברכות דף ח עמוד א (בדפי הרי"ף):

שעיקר הלל נתקן על כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור. שבשעה שהיה לכל ישראל צרה והיה הקב"ה עושה עמהם נס היו עושים יום טוב והיו אומרים הלל והיו חייבים לברך על קריאתו, אף על פי שלא היו גומרים אותו.

המאירי כתב שבנס שלא נעשה לכלל ישראל יש לומר הלל בלא ברכה:

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף קיז עמוד א:

כל יחיד שאירעתהו צרה וגאל הימנה רשאי לקבוע הלל לעצמו באותו יום בכל שנה, אלא שאינו מברך עליו. וכן הדין בכל ציבור וציבור, כך היה יסוד נביאים לאמרו על כל צרה וצרה כשנגאלים ממנה.

על פי זה, יש שהורו שלא לברך על אמירת הלל ביום העצמאות:

שו"ת יביע אומר חלק ו - אורח חיים סימן מא:

ומעתה נראה שהואיל והנסים שנעשו לנו במלחמת הקוממיות שהצילנו השי"ת מידי אויבינו ושונאינו שזממו להכחידנו, וה' הפר עצתם, כי גבר עלינו חסדו, כיון שלא היה הנס לכל ישראל, אפשר שנכון לומר הלל, אבל בלי ברכה. כמ"ש המאירי וכל הראשונים הנ"ל.

לעומת זאת, הגר"ש גורן הוכיח שנס שנעשה ליושבי ארץ ישראל שקול כנס שנעשה לכל ישראל, כיוון שתושבי ארץ ישראל הם שנקראים קהל ישראל:

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות:
bmihalacha@gmail.com
להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים ביואצפ וקבלת
דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה), סרקו את הקוד הבא:

'והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל. יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית.
מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן ההלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד ההלכה, סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן.